

Erdélyi költőóriások Karádi Zsolt: *Az Erdélyi Helikon vonzásában*, Örökségünk Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2017.

Karádi Zsolt az erdélyi irodalom kiváló szakértője, filológusa. Könyvében az Erdélyi Helikon köré csoportosuló klasszikusok transzszilván lírájának lenyűgöző egzisztenciális mélységeit és artistikus szépségeit tárja fel.

Áprily Lajos az erdélyiségben és a kisebbségi identitáshelyzetben gyökerező drámai létélményeit sajátos költői tájtranszszilvánizmussá emeli. Atmoszferikus költeményeiben a nemzeti-közösségi sorstudatot és morális elkötelezettséget az „ember dallamává” éterizálja, s a historikus gondtapasztalatok a természet himnikusan, szimbolikusan, hitvallásosan festilizált képzetformáiban fejeződnek ki. Az erdélyi és egyetemes magyar történelmi példaszemélyiségek (Bethlen Gábortól, Szenczi Molnár Alberttől Apáczain át Kőrösi Csoma Sándorig) az erkölcsi magaslatokat leginkább természeti sorsjelképek közegében érzékeltetik: az ég, a fény, a sziklaormok búvköréből is sugárzik magatartásuk, helytállásuk időtlen érvénye. Az ő megigéző örökségükhöz ragaszkodó költő a portrévers műfajában jellegzetes ars poeticus öntanúsítással sugallja saját eszményeit: a fent és a lent, a hegytető és a völgykatlan ellentéteit is megszenvedve hirdeti a humanitás értékabszolútumára vágyakozó földi élet harmóniaremélő megszentelhetőségét. Karádi Zsolt rendkívüli érzékenységgel tapint rá a versszerkezeteknek ezekre az egybefüggő létszemléleti és stilisztikai (etikai és esztétikai) tulajdonságaira; a háromszéki lankáktól a Himalája csúcsaihoz közelítő tudós vándor Kőrösi Csoma (*A zarándok*) vívódó alakjában az „excelsior” fölfelé törekvése a halálos lázbetegséget megelőző révületben feltoluló szülőföldi visszasóvárgás tragikus fájdalomával és lelki konvulziójával teljesedik be. A kiválóság csak pokoljárással – a „produktív fájdalommal” – együtt taníthat igazra, szépre, jóra. S az értelmező érdemi és megkerülhetetlen hozzájárulása ennek a misztériumszerű lírai univerzumnak a bevilágításához: hogy finom egységben láttatja a hang- és verstan, szóképi, érzelmi, hangulati, metafizikai árnyalatait annak a formatökélynek, amelynek eszmeisége elválaszthatatlanul forr össze az autentikus magyar történelmi

öntudatépítés és a makulátlan művészi igazságteremtés nemzetmegtartó üzeneteivel.

Az erdélyi és dunakanyari kisvilágának övezeteit állat- és növény-motívumok páratlan és varázslatos bőségével (erdők, fenyvesek, virágok, madarak, őzek gazdag flórájával és faunájával) benépesítő természetköltő, a poeta doctus, a műfordító Áprily életművének minden lényeges területe felvillan ezekben az elemzésekben, hogy aztán új felismerések birtokában érzékelhessük „a kor vad ökle által zúzott sebeket”, a nyelvi muzikalitás végső határait feszegető verszene mágikus alakzataiba oldó lírikus különleges teljesítményét. Amelynek jelentőségét a legkedvesebb helikoni barát, Reményik Sándor is olyannyira csodálta. Kettejük (a „rokon álmok” melankolikus álmodóinak) levelezéséből a hasonló ideálképzetek egymás szuverén látásmódjának a feltétlen elismerésén keresztül bontakoznak ki. Ahogy Reményik dicséri társa szépségkultuszát, olyannyira nyeri el Reményik is szellemi környezetének ámulatát: dísztelenebb, aritmikusabb, töprengőbb, elmélkedőbb versalkatának küzdelmesen istenkereső – a vallásos életérzések katalizmaiban megmerülő – hitelenségével. A Károli Gáspár emlékére írott *A fordító* például a kereszthordozás keserveihez hasonlítja a gönci prédikátor küldetéses feladatvállalását, s a szabad alkotás lélektanához képest magasztalja a gyötrelmes kötöttségek között véghezvitt kihordását a halhatatlan műnek: hogy az örök Isten beszélhessen – magyarul. A példázatos vers szinte magába sűríti a „romon virág” költőjének művészetfilozófiai meggyőződéseit: gazdag esszéírásának itt bemutatott legjellemzőbb elveit is.

A „poeta angelicus” Dsida Jenő pedig ugyancsak különleges műveltségével tűnik föl: műfordítói munkásságát egy magyarra ültetett Baudelaire-vers (*Őszi ének*) reprezentálja. Úttörő vállalkozás, ahogyan Karádi Zsolt a szavak és a hanghatások legtitkosabb redőit is felfedve igazolja a költő kivételes zsenijét, akinek misztikus spiritualitása a *Hálóing nélkül* revelációjában az a borzongató rádöbbenés: hogy a személyiség legrejtettebb lényegvalósága a felső és belső tekintet, Isten szeme előtt semmiféle ruhával vagy látszattal nem takarható el. Az evilági külsőségek mögött örökké csak „védtelenek és mezítelenek” maradunk.

Bertha Zoltán

